

results in obscurity in the relationship of the main and the subordinate parts and in the necessity of differentiation of the relations with a help of various specifying words (nouns, prepositions, verbal forms)

Wide combinability of *que/câ* with other conjunctions and conjunctive words is an evidence of the loss of lexical meaning by these conjunctions and their transformation into indicators of subordination.

Key words: conjunctive phraseological unit, subordination, support element.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.03.2018 р.

Рецензент – к.філол.н., доц. Савельєва Н.О.

УДК [811.133.1+811.135.1]³367.632

Д.А Князєва, В.В Карунту

АРТИКЛЬ ЯК ЧАСТИНА МОВИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА РУМУНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Порівняльно-типологічний опис необхідний для двостороннього протиставлення мов з метою прикладного характеру і для розроблення методики викладання нерідної мови, в зв'язку з чим подібний індивідуальний типологічний опис для кожної пари порівняльних мов повинен бути різним.

Такі задачі загальної і часткової типології ставили дослідники багатьох мов, які розробили основи протиставлення.

У даній статті ми ставимо за мету дослідження артикля та його форм і типів у двох близькоспоріднених мовах – французькій та румунській.

Аналітична форма іменника повідомляє про себе як фактор мовлення, а не фактор мови, тому, що проклітична граматична детермінація іменника не знаходиться в сигніфікативній і постійній опозиції по відношенню до енклітичної граматичної детермінації. Іменник може бути визначений службовим словом, у той же час він може обійтися без нього, якщо флексійна детермінація достатньо виражена. Можливість вибору граматичного засобу проводить до того, що службове слово може вживатися з стилістичною метою, а не граматичною. Граматичні синоніми користуються тими ж самими правами, що й лексичні. Відмінність між даними типами синонімів міститься в ті рівні, до яких вони відносяться – граматичний та лексичний [Скреліна, 1972: 74].

З іншого боку, артикль та прийменник складають разом з іменником аналітичну конструкцію, тобто граматичні конструкції,

морфологізація яких відбувається у давньофранцузькій мові. Але цей процес у даному періоді не завершений. Ми відрізняємо граматикулізацію та морфологізацію як два способи граматичної трансформації. Граматикулізація це трансформація вільної синтаксичної конструкції в аналітичному, коли означувальний елемент частково втрачає своє синтаксичне та лексичне значення, але частково залишається автономним по відношенню до ядра конструкції, тобто по відношенню до означуваного. Морфологізація – це включення аналітичної конструкції в систему форм, в систему сигніфікативних опозицій. Отож, нова аналітична форма вносить в систему нові істотні штрихи, які приводять до нових структурних відношень та до нових семантичних опозицій.

З цієї точки зору іменник, якому передують артикль або прийменник, є аналітичною конструкцією, яка морфологізована наприкінці давньофранцузького періоду.

Протягом всього давньофранцузького періоду у мовленні вживається артикль та прийменники з метою підсилення понять роду, відмінка, числа іменників, які виражалися флексією.

Проблеми детермінації іменника і ролі артикля відносяться до традиційно складних проблем граматики. Існуючі в сучасному мовознавстві точки зору на категорію детермінації групуються, в основному, навколо конструкцій, пов'язаних з означеністю/неозначеністю іменника, мовними засобами вираження яких є артикль. Артикли надзвичайно багатозначні. Багатство відтінків, які вони виражають є різноманітними. Проблема висловлювання детермінативів у іменній синтагмі, до складу якої входить артикль, широко обговорюється в сучасному мовознавстві.

Нині основна увага мовознавців звернена до проблем мовлення, до функціонально-комунікативних і прагматичних аспектів семантики. Вчених цікавить, передусім, те, як у процесі мовного спілкування елементи мовної системи здійснюють семіологічну роль посередника між учасниками мовного акту та об'єктивною дійсністю, що є предметом обговорення, яких семантичних змін при цьому зазначають елементи і які фактори мовного або немовного походження впливають на їхні зміни. Отже, розкриваються семантико-граматичні механізми комунікативної трансформації мовних знаків у предикативні одиниці мовлення [Попович, 2001: 7].

Дослідження артиклів у компаративному плані двох близькоспоріднених мов (французька та румунська) зумовлюють актуальність обраної теми.

При вивченні французьких артиклів виникає проблема про інвентар його форм. Різноманітність думок по даному питанні є величезною. Розрізняють від однієї форми до чотирьох, іноді їх більше.

Статус однієї форми артикля, а саме означеного артикля, був народжений протягом кількох століть [Попович, 2001: 190].

Граматика “*La grammaire générale et raisonnée*” Арно і Лансо (видана у 1660р.) установлює існування у французькій мові двох артиклів: означений та неозначений. Пізніше К. Бюф’є додає третій тип артикля, форми якого *du, de la, de l’, des, de* ідентифікуються сьогодні як частковий артикль.

XX століття народило ще одну форму артикля – нульовий артикль (*l’article zéro*). Поняття нульовий артикль бере початок в теорії Гійома, який під дієві форми припускав сигніфікативну відсутність означувального перед іменником, виділяючи окрему форму артикля [Попович, 2001: 190].

Традиційна граматика у більшості випадках дотримується класичної класифікації, яка ухвалена граматичною номенклатурою 1901р. і визначає наявність трьох типів артиклів: означений, неозначений та частковий.

Однак, слід зауважити, що не всі лінгвісти визнають таку класифікацію. Наприклад, “Граматика сучасної французької мови” Ларус, яка редагована у 1964р. групою лінгвістів, за Гійомом, розрізняє чотири типи артиклів [Grammaire Larousse, 1964].

Дамурет і Пішон також визначають чотири типи артиклів, але їхня номенклатура відрізняється від теорії Граматики Ларус. Їхня граматична система артиклів включає в себе означений артикль, неозначений артикль, нульовий артикль та демонстративний артикль [Damourette J. et Pichon E., 1911-1927: 8].

Граматика Вон Щале констатує наявність двох типів артикля: означений та неозначений. Але ремаркою пояснюється, що часто ідентифікують також частковий артикль, а за смыслом до неозначеного артикля. Гревіс розглядає його як варіант неозначеного артикля [Grevisse, 1993].

Вищенаведені точки зору дозволяють зробити висновок, що французькі лінгвісти дійшли до спільного вирішення проблеми стосовно числа артиклів. У центрі їхніх розходжень знаходяться форми *du, des, de*, та форма зеро. Отже, йдеться про граматичну характеристику часткового та нульового артиклів.

Дві особливості відрізняють систему французького артикля від артикля інших європейських мов, а саме:

а) наявність специфічних форм артикля: часткового (*du*), і неозначеності множини (*des*);

б) більш широке вживання артиклів з різними групами іменників. Наприклад, з власними (*La France*), з абстрактними.

У румунській лінгвістиці артикль визначається як флективна частина мови у значенні допоміжного слова, яка супроводжує іменник, показуючи, загалом, наскільки названий предмет відомий, тобто ступінь його індивідуалізації. Крім цієї основної ролі, артикль може бути позначкою відмінка, зв’язуючим елементом між іменником та означувальним, позначкою субстантивізації інших частин мови, а саме відмітним знаком між прономінальним значенням та ад’єктивальним, або між прислівником та прийменником, а також постійним складовим елементом деяких слів або цілих видів. Авторка цієї складної дефініції, лінгвіст Міоара Аврам, укомплектуючи її, зазначає, що абстрактний та виключно граматичний зміст артикля приводить до того, що його важко

визначити, а природа значення слів, які входять до складу артикля, ускладнює його загальну задовольняючу детермінацію [Avram, 2001: 89].

Хоча артикль у румунській мові – це частина мови з мінімальною кількістю лексичних одиниць, які всі успадковані з латині і є частиною фундаментальної лексики, він має декілька типів. За ступенем вираженої індивідуалізації розрізняють означений та неозначений артикли.

У групу означеного артикля, крім власне означеного артикля, румунські лінгвісти включають посесивний (або генітивний) та демонстративний (або) ад'єктивний артикли [Gramatica limbii române, 1966: 97].

За інформацією, яку надають, артикли можуть бути описані наступним чином:

-відсутність будь-якого артикля = нульова інформація за ступенем відомості;

-неозначений артикль = скорочена індивідуалізація (предмет подається як невідомий);

-означений артикль = високий ступінь індивідуалізації (предмет розглядається як відомий).

Дана ситуація дійсна тільки для слів, які входять до опозиції артикуляції [Avram, 2001:89].

За позицією по відношенню до артикульованого слова, артикли діляться на проклітичні, тобто вони стоять перед іменником (неозначений артикль в усіх випадках; означений артикль тільки у формі вокативу та дативу однини *lui* (напр. *lui Andrei*), та енклітичні, або ті, що стоять після іменника (власне означений артикль в усіх ситуація, за виключенням форми *lui*).

Посесивний та демонстративний артикли знаходяться в різних позиціях. У типічному вживанні вони енклітичні по відношенню до іменника, якого вони визначають та проклітичні по відношенню до детермінатив, якого вони вводять, але, якщо даний детермінатив стоїть перед іменником – вони стають також проклітичними перед іменником, наприклад: *acest steag este al nostru = al nostru steag*.

В румунській мові артикль знаходиться в окремій ситуації у системі частин мови. Йдеться про той факт, що не завжди артикль складає окреме слово: більшість артиклів (неозначений артикль, посесивний та демонстративний артикли та, власне проклітичний означений артикль *lui*) володіють цією формальною незалежністю, тоді як енклітичний означений артикль входить до складу слова, яке він артикулює, являючись у даному випадку афіксом. Відсутність формальної незалежності даного артикля викликає спірні питання у румунській лінгвістиці. Пропонується вирішення про визнання окремої морфологічної категорії детермінації, в яку входили б тільки деякі артикли, а також перехід деяких типів артикля у клас займенників, відповідно у клас займенникових прийменників [Avram, 2001: 90]. Те, що існує у французькій системі частин мови (форми посесивних та вказівних детермінативів: *ce, cet, cette, ces, mon, ton, son* etc).

Досліджуючи систему артиклів, їхні типи та форми у французькій та румунській мовах, ми дійшли наступних висновків:

Для обох мов є характерна опозиція означеність / неозначеність, мовними засобами якої є артикль.

На відміну від інших службових слів артикль не є засобом синтаксичного зв'язку між членами словосполучення чи речення. Будучи службовим словом, артикль надає іменнику значення тієї чи іншої співвідносності.

Таким чином, входячи із визначень артикля, та, надаючи артиклю статусу детермінатива іменника, ми встановили його основні три функції:

-синтаксична – оформлення іменної групи в реченні;

-морфологічна – уточнення категорії іменника (рід, число – у французькій мові, рід число та відмінок у румунській мові), якщо дані категорії не виражаються флексіями іменника;

-семантична – вираження детермінації – граматичної категорії означеності і неозначеності.

Функціонально-семантичний опис артикля повинен враховувати не тільки його морфологічну виразність, але і його відсутність, у зв'язку з чим румунські філологи розрізняють неартикульоване вживання іменників, що відповідає нульовому артиклю у французькій мові.

У питанні про граматичні категорії артикля в досліджених мовах також є відмінність. Крім категорій роду та числа, у румунській мові присутня категорія відмінків, яку ми спостерігаємо у давньофранцузькій мові.

Різною є також позиція артиклів по відношенню до артикульованого іменника в обох мовах. У французькій мові всі типи артиклів проклітичні, тоді, як власне означений артикль у румунській мові енклітичний.

З точки зору походження артиклів, ми спостерігаємо єдине джерело – латинський демонстративний *ille* для означеного артикля та числівних *unus, una* для неозначеного артикля.

Функції артикля ідентичні в обох мовах, за виключенням посесивних та демонстративних артиклів, яку у французькій мові виконують відповідні детермінативи.

Література

Скрелина 1972 – Скрелина Л.М. История французского языка для институтов и факультетов иностранных языков / Л.М. Скрелина. – М.: Высш.шк., 1972 – 311 с.;

Попович 2001 – Попович М.М. Детермінованість / недетермінованість іменника у мовленні (на матеріалі фр. мови) / М.М Попович. – Чернівці: Пуга, 2001 – 347 с.;

Grammaire Larousse du français contemporain / J.-Cl. Chevalier, C. Blanche – Benveniste, M. Arrivé, J. Peytard. – P.: Librairie Larousse, 1964 – 495p.;

Damourette et Pichon 1911-1927 – Damourette J. et Pichon E Des mots à la langue. Essai de grammaire de la langue française // J. Damourette et E. Pichon. – 2^{-ième} éd. – P.: d'Artrey, 1911 – 1927 – T1 – 674 p.;

Grevisse 1993 – Grevisse M. Le bon usage – 13^{-ième} éd. / Revue: refondue par G. Goosse /M. Grevisse. – P.: Duculot, 1993.-1762p.;

Avram 2001 - Avram M. Gramatica pentru toți / M. Avram. – București: Humanitas, 2001 – 597 p.;

Gramatica limbii române 1966 – Vol. I – București: Ed. Acad. Rep. Soc. România, 1966 – 437p.

Князева Д.А, Карунту В.В. Артикль як частина мови у французькій та румунській лінгвістиці.

Показано, що основні функції артикля є синтаксична, морфологічна та семантична. Аналізуючи дефініції артикля як службового слова у французьких та румунських лінгвістів, ми вважаємо, що артикль є особливим типом службового слова, що виступає в якості основного показника граматичних категорій іменника. Підкреслюється, що у румунській мові, крім категорії роду та числа, присутня категорія відмінків, яку ми спостерігаємо у давньофранцузькій мові. У румунській лінгвістиці артикль визначається як флективна частина мови у значенні допоміжного слова, яка супроводжує іменник, показуючи, загалом, наскільки названий предмет відомий, тобто ступінь його індивідуалізації. Крім цієї основної ролі, артикль може бути позначкою відмінка, зв'язуючим елементом між іменником та означувальним, позначкою субстантивізації інших частин мови, а саме відмітним знаком між прономінальним значенням та ад'єктивальним, або між прислівником та прийменником, а також постійним складовим елементом деяких слів або цілих видів. В румунській мові артикль має 4 відмінки – номінатив, акузатив, генітив та датив. Форми артиклів ідентичні в номінативі і акузативі, а також в генітиві і дативі. Різною є позиція артиклів по відношенню до артикульованого іменника в обох мовах. У французькій мові всі види артиклів проклітичні, тоді як в румунській мові власне означений артикль енклітичний, тобто він утворює з артикульованим іменником одне ціле, маючи форму афікса.

Ключові слова: означений артикль, неозначений артикль, проклітична, енклітична форма.

Князева Д.А, Карунту В.В. Артикль как часть речи во французской и румынской лингвистике.

Показано, что основные функции артикля являются синтаксическая, морфологическая и семантическая. Анализируя дефиниции артикля как служебного слова у французских и румынских лингвистов, мы считаем, что артикль является типом служебного слова, который выступает в качестве основного показателя грамматических категорий существительного. Подчеркивается, что в румынском языке, кроме категории рода и числа, присутствует категория падежа, которую мы наблюдаем в старофранцузском языке. В румынской лингвистике артикль определяется как флективная часть речи в значении вспомогательного слова, которая сопровождает существительное, показывая, в общем, насколько названный предмет известен, то есть степень его индивидуализации. Кроме этой основной роли, артикль может быть индексом падежа, связующим элементом между существительным и определяющим словом, значком субстантивации других частей речи, а именно отличительным знаком между прономінальным значением и

адъективным, или между наречием и предложением, а также постоянным составным элементом некоторых слов или целых видов.

В румынском языке артикль имеет 4 падежи – номинатив, аккузатив, генитив и датив. Разная позиция артиклей по отношению к артикулированному существительному в обоих языках. Во французском языке все виды артиклей проклитичны, тогда как в румынском языке собственно определенный артикль энклитичный, то есть он образует с артикулированным существительным одно целое, имея форму аффикса.

Ключевые слова: определенный артикль, неопределенный артикль, проклитичная, энклитичная форма.

Knyazeva D.A., Karuntu V.V. Article as a part of speech in French and Romanian linguistics.

It has been shown in the article that syntactic, morphological, and semantic functions of an article are the basic ones.

Having analyzed the definitions of an article as a form-word by French and Romanian linguists we have come to the conclusion that an article is a specific type of a form word which is an indicator of grammatical categories of a noun. In the Romanian language apart from the categories of gender and number there is a category of case, which is also observed in Old French. In Romanian linguistics, an article is defined as an inflected part of speech in terms of an auxiliary word accompanying a noun and showing how much the named object is known, i.e. the extent of its individualization. Besides this major role an article may indicate to the case, a copula between a noun and the signified, a marker of substantivization of other parts of speech, particularly a marker between a pronominal meaning and an adjectival one, or between an adverb and a pronoun as well as a constant constituent element of some words or the whole types.

In the Romanian language an article has four cases: nominative, genitive, accusative, and dative. The forms of articles are identical in nominative and accusative cases, as well as in genitive and accusative cases. Different is the position of articles as to the articulated noun in both languages. In French all forms of articles are proclitic ones, whereas in the Romanian language the definite article proper is enclitic, i.e. it forms together with the articulated noun a single entity, having a form of an affix.

Key words: definite article, indefinite article, proclitic, enclitic form.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 3.04.2018 р.

Рецензент – к.філол.н., доц. Кіреєнко К.В.